

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 20. V Ljubljani, 31. oktobra 1893. Leto X.

Obseg: Posnemalni stroj za mleko. — Nepotrebno zlo. — Gorenjskim kmetom pravico ali pa — Ameriko. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Posnemalni stroj za mleko.

Gospodarjenje se pri nas odločno boljša. Če tudi ne napredujemo posebno hitro, vendar napredujemo v vseh strokah. Počasen in trajen napredek je pa sploh boljši, nego hiter, ki pa vsled prenenaglenosti največkrat ostane le začasen ter dostikrat zakrivi če ne nazadovanja, pa vsaj mlačnost za napredek. Te razmere je posebno pri nas treba uvaževati; zato smo se vedno držali v našem listu načela priporočiti novotarije še le tedaj, kadar se njih praktiška vrednost dokaže vsestransko.

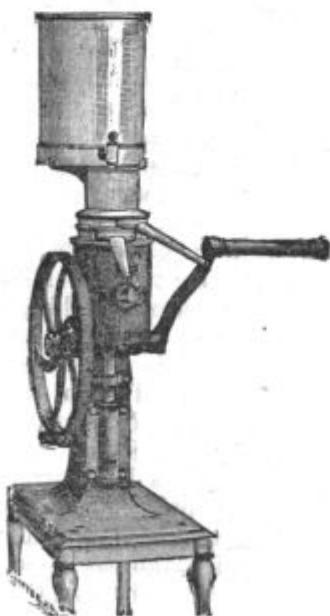
Iz tega vzroka še le danes pišemo o posnemalnem stroji za mleko, dasi je uže mnogo let poznat; to seveda po deželah, koder je mlekarstvo dobro razvito. Pri nas je ta stroj v širših kmetijskih krogih skoraj popolnoma neznan; zato menimo, da je sedaj čas tudi naše gospodarje seznaniti z njim, kajti posnemalne stroje izdelujejo danes dovršene, njih izvrstna poraba je več tisočkrat dokazana in tudi cena jim je uže primerno nizka. Posebno izvrstni

so se skazali mali stroji, ki se gonijo z roko, ki so torej pripravljeni za posestnike ali mlekarske zadruge, kakršne se sem ter tja nahajajo tudi pri nas. Pa tudi druge bo zanimal ta stroj, ki omogoči posneti v eni uri več sto litrov gorkega mleka kar iz pod krave.

Uže od l. 1859. naprej so skušali sestaviti stroje za posnemanje mleka, toda še le Lefeldtu se je posrečilo izumiti takega, da so ga lahko rabili v večih mlekarijah. Njegovih strojev se danes rabi kakih 2000. Leta 1879. je pa Šved De Laval izumil posnemalni stroj, ki je še boljši in priprostejši, nego Lefeldtov, ki se lahko naredi tudi tako majhen, da se lahko rabi tudi v malih mlekarijah, in od takrat naprej je reč napredovala tako silno, da se danes rabi veliko tisoč posnemalnih strojev raznih načinov. Vender pa De Lavalovi stroji, ki so bili uže večkrat izboljšani, še vedno nadkriljujejo vse druge. To-

Podoba 47.

Podoba 46.

liko o zgodovini posnemalnih strojev.

Mi se hočemo v svojem članku ozirati le na male ročne posnemalne stroje De Lavalove, katere izdeluje

bergerdorfska fužina pri Hamburgu in katerih se danes rabi nad 30000.

Podobi 46. in 47. kažeta nam dva posnemalna stroja razne velikosti. Prvi (pod. 46.) je znan pod imenom „bábiseparátor“ ter posname v eni uri 55 litrov mleka, drugi (podoba 47.) se imenuje „alfa-bábiseparátor“, ki pa posname v eni uri 125 litrov mleka. Posnemalni stroji se namreč imenujejo tudi „separátorji“ t. j. „ločilniki“, ker ločijo smetano od mleka. Tretja slika (podoba 48.) nam pa kaže posnemalni stroj v prerezu. Na podobi 48. vidimo najprvo loncu podobno okroglo jekleno posodo *p*. V tej posodi, ki se imenuje „boba“, se vrši posnemanje na prav priprost in naraven način. Stroj je tako narejen, da je delo ž njim nad vse priprosto, če se vedno skrbi za snago in pravočasno mazanje. Gorko mleko, kakoršno pride izpod krave, ali pa toliko (30° C) segreto, vlije se v ploščevinasto posodo, pritrjeno nad posnemalnim strojem. Potem se prične stroj vrteti in ž njim prazni boba. Ko se boba dovolj hitro vrti (to se spozna iz pridejanih naprav), odpre se pipa pri mlečni posodi in mleko teče v boba. Iz bobna peljete dve cevi, ena višje in ena nižje pritrjena; iz gorenje teče med delom posneto mleko, iz dolenje pa sladka smetana.

Uzrok posnemanju je gotovo že spoznala večina naših čitateljev. Ako namreč mešaš v kaki posodi kako tekočino vedno na isto stran, dvigne se ob robu posode, v sredi pa se naredi globina, in sicer toliko večja, kolikor hitreje mešaš. Ako mešaš v taki posodi zmes dveh različno težkih tekočin, na pr. olje in vodo, nabira in dviga se ob robu teža voda, laže olje pa se zbira na sredi v globini. Isto se tudi zgodi, če postaviš dobro zaprto posodo na vreteno ter jo hitro sučeš. Kolikor hitreje sučeš, toliko hitreje pritisne težka voda na rob posode, olje pa se zbira na sredi.

Ker je posoda polna in vrhu tega zaprta, tišči zgoraj ob robu voda, na sredi pa tišči olje na pokrov. Če bi sedaj naredili na strani ob robu posode in zgoraj na sredi pokrova po eno prav fino kratko zarezo, škropila bi iz posode pri prvi zarezi voda, pri drugi pa olje. Če bi pa naredili na sredi pokrova, tam, kjer se dela pri vrtenji globina, odprtino, skozi katero bi mogli med vrtenjem dolivati tekočino, potiskala bi ta tekočina notranjo neprenehoma skozi omenjeni zarezi. Ravno tako se tudi v posnemalnem stroju loči težka voda od laže smetane. Zaprta posoda, v kateri se to vrši, je „boba“, katerega smo že omenili. Boba se suče neizrečeno hitro. Pri strojih, ki so naslikani v podobah 46. in 47. se zavrti boba v eni minuti nad 5000krat ali v eni sekundi 85krat.

Kakšne prednosti pa ima posnemanje mleka s strojem? Prednosti je zelo veliko, in najglavnejša je boljši denarni uspeh, o čemer hočemo pisati drugikrat. Ponavljamo pa še enkrat (kar smo omenili že gori), da je posnemalni stroj le tam na mestu, kjer imajo dovolj mleka. Koristi posnemalnega stroja so posebno te le:

1.) Ž njim dobimo iz mleka za četrtno več surovega masla, kakor če posnemamo po starem načinu.

2.) Surovo maslo je veliko več vredno in bolj trpežno ter se vedno lahko proda vsaj po 1 gld. kilogram.

3.) Posneto mleko ostane popolnoma sladko in je še za vsakovrstno porabo, kakor za kuhinjo, za sir, za krmo i. t. d.

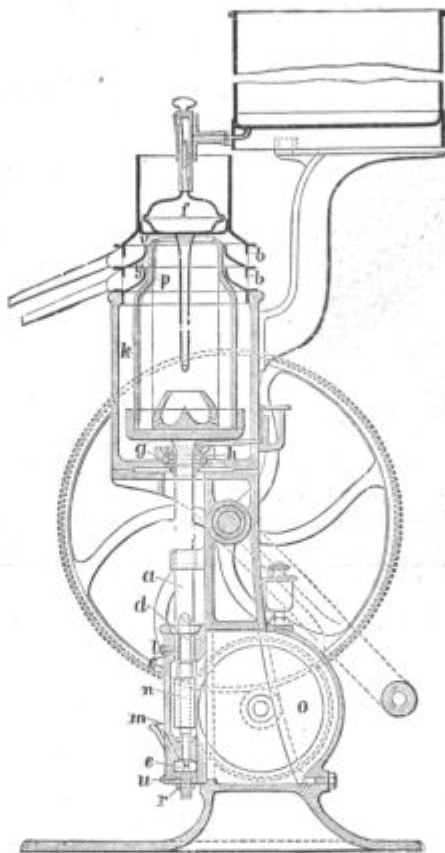
4.) Prihranimo veliko prostora, posod in časa.

5.) Mleko lahko takoj porabimo in nismo zavisni od vremena.

6.) Mleko lahko ohranimo ves čas čisto.

Končno omenimo še cene tem strojem. Bergerdorfska fužina pri Hamburgu prodaja ročni bábiseparator (podoba 46.) po 135 gld., ročni alfa-bábiseparator (podoba 47.) po 180 gld. in ročni alfa-Bseparator po 350 gld.

V eni uri posname prvi stroj 55 litrov, drugi 125 litrov in tretji 300 litrov mleka.

Podoba 48.

Nepotrebno zlo.

Kolikokrat se prigodi, da pride kmetovalec v denarno zadrego, iz katere se drugače ne more izkupati, nego če proda to ali ono reč! O manjših potrebah zadostuje skupiček za žito, kako živinče ali pa za les, o večih je pa tudi treba odprodati njivo, travnik, del gozda ali kaj drugega. Vsakdo mi bodi pritrtil, kako važna je taka prodaja, in kako trezno je treba premisliti, predno se proda ta ali ona reč. Kolikokrat proda gospodar za majhne potrebe del posestva prav po nepotrebnem! Zadostovalo bi morebiti kako živinče, ki bi se laže pogrešalo, ali kaj drugega. Drugokrat pa proda v hudih stiskah, hoteč rešiti zemljišče, zdaj to zdaj ono, le da bi se otel pogube. Gozdno drevje se rēdi, število živine se manjša, polje slabi, in vse skupaj životari prav uborno dalje in le prerado pride slednjič na boba. V obeh slučajih ravnalo se je napačno. — Edino pravo sredstvo, da se izkopljemo iz takih zadreg za

vselej je napredek. Ta naj nam zabrani vsako nepotrebno razkosavanje zemljišč in naj nas uči takega kmetovanja, da bomo imeli pridelkov vedno toliko nad domačo potrebo, da nam bodo pomagali iz vsake zadrege — s kratka: napredujmo tako, da postanemo „trdni“ kmetovalci! Da ta namen dosežemo, skrbeti moramo, da stroške kolikor mogoče zmanjšamo, dohodke pa povečamo.

Ker bi bilo preobširno ozirati se na splošno kmetijstvo, oglejmo si samo našo živinorejo. „Dandanes tudi z živinorejo ni nič. Včasih se je vsaj za živino dobil kak goldinar, ali sedaj tudi ta nima cene. Kmet je trpin, kmet je revež, s kmetijstvom ni nič!“ Tako tožijo kmetovalci vse vprek in povešajo glave. Temu je res tako. Ali s samim moledovanjem ne pridemo nikamor; treba je zlu priti do korena in je izrovati. Ako pa hočemo, da se nam to posreči, poznati moramo zlo tudi popolnoma, poznati pa tudi pomočke, katerih se nam je posluževati. Kdo pa je vender kriv nizkim živinskim cenam? Pustimo vse vnanje vrzoke in pometajmo najprej pred svojim pragom, pogledjmo na naše živinske semnje in v naše hleve in opazujmo dobro in slabo stran živinoreje, in opustimo slabo ter poprimimo se dobrega.

Po semnjih nahajamo različno živino, prav slabo in prav lepo; vender je prav lepe navadno jako malo. Slabo žival, posebno če ima kako grdo napako ali razvado, hoče kmetovalec na vsak način spraviti iz hleva. Goni jo toliko časa po semnjih, da se mu jo posreči prodati. Tacih izrodov najdeš na vsakem semnji. Kdor pa potrebuje denarja, proda navadno tisto žival, ki mu največ vrže, da se vsaj za nekaj časa odkriža nadležne more — pomanjkanja. Od tod lepše in prav lepe živali po semnjih. In kupčija? Čim slabejša žival, tem težje se proda in tem ceneje; lepa žival pa dobi hitro kupca, ki odšteje tudi rad lepe denarce za njo. Pa oglejmo si tudi kupce. — „Tirolec, Korošec in tudi Lah, ti delajo kupčijo“, pravijo naši živinorejci; „kadar je teh na semnji, proda se žival, če je količkaj lepa; ako pa teh ni, takrat se pa malo proda in slabo; le kar je pitanega, pobere mesar“. Res je tako. Toda ni li škoda najboljše živine, da gre iz dežele? Zakaj ne ostane doma? Potem mora propadati živinoreja! — Da, škoda je je in ni je škoda. Jasno je, da je najlepše in največ lepe živine v tisti deželi, kamor hodijo najbolj po njo. Živinorejo tedaj lahko cenimo tudi po izvažanju v tuje dežele. Čim večji izvoz, tem lepša je najbrž živina v dotičnem kraju; kjer pa je malo lepe živine, prišlo bode malo tujcev in še ti izostajejo počasi. V deželo z lepo živino prihaja torej mnogo novcev iz tujih dežel. Kjer pa ni lepe živine, tam tudi ni skupička. Prodajamo zatorej živino tujcem! — Ker pa želi tujec lepe živine, treba je, da jo imamo. Škoda, velika škoda lepe govedi, lepih žrebet, ki nam jih pobirajo tujci. Tukaj je tisti trn, ob katerem se jih toliko obode! — Po hlevih naših — mnogokrat temnih, zaduhlih in mokrih — stoji nam večje ali manjše število te ali one živine. Vedno je nekaj boljše, nekaj pa slabejše. Ali kadar se odločujemo za prodajo, odberemo skoro gotovo najlepšo. Ako pa pride kupec v hlev, pregovori nas, da mu prodamo prav gotovo najlepšo žival. Pri vsem tem pa bode izkušal najti na njej toliko napak, da mu jo damo na zadnje za nekaj goldinarjev ceneje. Nesnažna žival vidi se vselej slabejša, nego pa je v resnici. Na ta način nam gine podloga, na katero naj bi se naslanjal napredek v živinoreji. Spominam se tujca, ki je po vasi iskal lepih krav s teleti in jih prav drago plačeval in — vse pobral. Sedaj pa ga ni več, ker ve, da takih živali ne dobi. — Kmetovalec, ki je imel, kobilo, in katera mu je dajala lepih žrebet, prodajal jih je leto za letom tujcu za drag denar, a noben domačin ni se zmenil, da bi si bil pridobil dobro plemensko kobilo. Čudili so se le visoki ceni, pripuščali pa še dalje svoje slabejše kobile.

Kdo torej je kriv, da je živinska kupčija slaba? Ali nismo krivi tudi sami?! Čemu prodajamo najboljšo živino tujcem, potem pa čakamo leta in leta, da se nam slučajno zopet rodi kako lepo tele ali žrebe, da je zopet moremo drago prodati. Prvi pogoj uspešni živinoreji je lepa plemenska živina. Arabec ne proda dobrega konja za noben denar, zato pa ne najdeš nikjer tako lepih, tako vztrajnih konj kakor pri njem. Delajmo mi tudi tako: pustimo za pleme najlepše živali, imejmo jih v prostorni, svetli, zračni in nevlažni staji in dobro jih oskrbuje, in v nekaterih letih imeli bomo polen hlev take živine, da jo bo veselje gledati. Nič več nas ne bo skrbelo, kako bi žival prodali, saj bo vsako živinče lepo. Lepa žival pa se vedno lahko in drago proda, ne da bi je bilo treba Bog ve kam gnati; kupec poišče jo sam. Dobremu blagu ni treba kupca iskati, ampak kupec išče dobrega blaga. Živali pa, ki ne zadostuje našim

zahtevam, ni je treba prodajati za vsak denar, da se je le iznebimo. Opitajmo jo in prodajmo jo mesarju, ki nam bo dal za njo, kolikor je vredna.

Izgovor, da ni v sedanjih slabih okoliščinah mogoče drugače ravnati, ta je jalov. Ako prodamo letos lepo kravo in si pomoremo iz zadrege, kako pa bo prihodnje leto i. t. d.? Potreb imamo vedno, lepe živine pa ne. Pomagati si moramo drugače. In ako nam je druga leta mogoče drugače si pomagati, zakaj bi nam letos ne bilo. Pustimo torej najlepšo žival za dom, in v prihodnje ne pridemo zaradi živine več v zadrego. Nihče ne bode potem rekel: To žival moram prodati, saj mi tako nič ne koristi. Prodaj jo sicer nerad, ali prodati jo moram; denarja je treba! — Sedaj se pač tako godi, ali to je veliko zlo, ki je pa popolnoma nepotrebno. Kdor ima lepo živino, vredna je vsak čas mnogo.

Gorenjskim kmetom pravico ali pa — Ameriko.

Resna beseda o razmerah na gorenjskih planinah.

III.

Da je prišlo do žalostnih razmer, katere smo omenjali v prvih dveh člankih, vzroki so po našem mnenju ti le:

- 1.) Postopanje pri uravnavi paše in pri odvezi zemljišč, ker ni bilo tako, kakršno zahteva zakon in blagostanje prebivalcev po gorenjskih dolinah.
- 2.) Nagajanje kmetom pri izvrševanju pašnih pravic in napačno tolmačenje gozdnega zakona.
- 3.) Kruto postopanje proti kmetom pri najmanjšem prestopku gozdnega zakona, dočim bi se dali preprečiti vsi ti prestopki, če bi „gorenjski mogotci“ ne bili dobili zaslombe in če bi jim bili na poklicanem mestu pravočasno raztolmačili njihovo stališče.
- 4.) Prednost, ki se daje lovu nasproti živinoreji, nagajanje, ki je v zvezi z lovom, in kršenje lovskega zakona.
- 5.) Pritiskanje na kmete, da se udajo željam tistih, ki jih zatirajo, in sicer od oseb, kojim je naloga ščititi kmeta in narodno blagostanje.

Ako navajamo vzroke žalostnim razmeram na Gorenjskem, je tudi naša dolžnost, da svoje trditve dokažemo, kar tudi hočemo storiti v nastopnih vrstah.

Kot prvi vzrok smo navedli „postopanje pri uravnavi paše in pri odvezi zemljišč, ki se ni tako vršilo, kakor zahteva zakon in blagostanje prebivalcev gorenjskih dolin.“

Pri odveznih in urejevalnih razpravah sta vedno dve stranki, in sicer opravičenec in obvezanec. V našem slučaju so opravičenci gorenjski kmetje, ki imajo pravico do paše, lesa i. t. d., obvezanci so pa sedanji posestniki gorenjskih grajščin, ki so obvezani dopuščati pašo na svojem posestvu ter dajati les i. t. d. Vsled cesarskega patenta z dne 5. julija l. 1853. je zapovedano odpraviti vse služnosti raz posestva, in sicer potom odveze, koder pa to ni mogoče, jih pa vsaj urediti.

Vsled tega patenta pričele se so tudi po Gorenjskem odvezne in ureditvene razprave, katere se pa po našem mnenju morda niso vselej vršile pravilno, v obče pa gotovo ne na korist kmetskih opravičencev.

Kar se tiče odveze, nočemo se tu spuščati v podrobnosti, ker nam niso dovolj znane; a če premostrimo vse ravnanje, gotovo ne bomo trdili neresnice, če rečemo, da kmet ni dobil zadostne odškodnine. Kdor ve, kako se

v takih slučajih ravna z nevednimi kmeti, gotovo nam bo pritrdil. Kako naj pozna kmet vse te reči, ko niti nimamo veliko juristov, ki bi bili popolnoma vešči odveznim zadevam. Vzemimo le razmere v Bohinji in na Bledu. Grajščini (blejska in radovljiska) sta morali dajati kmetom potrebni les za kurjavo in stavbe. Ta služnost se je odvezala in grajščini sta dali kmetom primerne dele gozda kot nadomestilo za njih odvezane pravice. Da se je to izvršilo, cenili so pravice kmetov ter so jim dali gozda enake vrednosti. Deloma smo se sami prepričali, deloma pa vemo iz poročil verodostojnih, poštenih Bohinjcev, da se so pravice kmetov cenile smešno nizko, malovredni gozdi pa, ki so se dali kmetom za odškodnino, cenili so se prav visoko. Nasledki tega ravnanja so, da so kmetje dobili premajhno odškodnino za njih pravice, in sicer le majhne dele ničvrednega gozda. Nočemo trditi, da so bili kmetje prikrajšani tudi pri meri; nemogoče pa ravno ni, če se ve, kako površno postopajo merjevci in da zlasti v oddaljenih hostah, daleč od ljudi, vsak gleda, da hitro opravi svoje delo, ne glede na to, ali je izvrši dobro ali slabo. To pa se je gotovo godilo po gorenjskih hribih, koder se je vsak merjavec podviral hitro priti zopet med ljudi. In komu je bil merjavec sploh odgovoren? Nečemo tega tukaj naravnost odgovoriti, a ker vemo, kako je bilo takrat z merjevskim objemom, zadeli bomo pravo, ako rečemo, da je merjavec gledal dobiti po možnosti mnogo opravila in da mu je zato boljše kazalo zadovoljiti obrtno družbo, kakor pa kmeta, od katerega se mu ni bilo bati resnega upora. Za vzgled le navedemo, da smo bili sami navzoči, ko je šlo za več sto oralov nepravilno odmerjene paše. Ravno tako so prišli na jako velike napake, ki so jih naredili na pr. merjevci pri razdelitvi besenškega gozda v kranjskem okraju. Ako pa slednjič vzamemo v poštev, da je merjevska opravila izvrševalo tudi osebje obrtne družbe, češ, da bo kmet imel manj stroškov (?), potem smemo opravičeno izraziti bojazen, da so se utihotapile pomote na škodo kmetom. Ob razburjenosti, kakršna je bila za časa odveze v Bohinji, brigali so se Bohinjci, žal, raje za izgubljene reči, mesto za tisto, kar bi se bilo dalo še rešiti. Znan nam je slučaj, da je dobila neka občina za neko služnost (ki pa po zakonu niti služnost ni) deset oralov gozda, o katerem še dandanes nihče ne ve, kje leži.

Utegne nas kdo zavrtniti. Če so se godile kmetom krivice, zakaj niso iskali postavnih potov, da bi jih preprečili? To je lahko rečeno in lahko svetovano omikanim, večšim in za pravde dovolj premožnim ljudem, ne pa priprostim kmetom. Gorenjskim kmetom je takrat manjkalo in jim še manjka poštenih zaščitnikov in dobrih svetovalcev. Kako naj bi se bil takrat zoprstaval kmet temu, kar se mu je zdelo krivično, ko je videl, da je vse proti njemu in da vse drži z obrtno družbo, sam pa vsem tem rečem ni bil več, ker je imel popolnoma nejasne pojme o lastninskih pravicah! Takratnim razmeram so bili Bohinjci res sami veliko krivi, ker so se trmoglavo držali lastninskih pravic, ki jim niso pristojale. Žal, da se še dandanes dobe trmoglavi kmetje, ki trdijo, da so vsi gozdi v Bohinji in na Bledu kmetska last. Prišli so do tega napačnega mnenja, ker v prejšnjih časih gozd za grajščino ni imel skoraj nobene vrednosti; zato se tudi grajščina ni brigala zanj in je pustila kmetu gospodariti po njem. Ko je pa dobil les trgovinsko vrednost, pričela se je grajščina okoriščati z gozdom in uživati svojo last. Vsem takim trmoglavcem priporočamo brati v letošnjem „Kmetovalci“ članke „Razmere gorenjskih kmetov

okolo l. 1500.“, iz katerih lahko razvidijo, da so bili ti gozdi od nekaj grajščinska last.

Napačno je tudi bilo, da si niso vse prizadete občine skupaj izbrale dobrega advokata, ki bi bil imel vso reč v roki ter bi se bil s časom o vseh razmerah dobro poučil ter bi bil neizmerno veliko koristil. Nasprotno je imela vsaka občina drugega zastopnika, in ker jim nobeden ni mogel izposlovati njih dozdevnih, a neopravičenih pravic, bile so občine nezaupne in so vedno menjavale svoje zastopnike. Pri tem je pa pravična reč silno trpela, lastniki gozdov so se pa smejali v pest ter so kmeta dalje pestili. Kot posebno smešno ravnanje naj tu še pristavimo, da so kmetje prav radi hodili po „dober“ (?) svet k nekemu gospodu, ki morda ni samo na Kranjskem, ampak v celi Avstriji zadnji v svoji stroki in je vrhu tega bil še delničar obrtne družbe. No, ta gospod niti ni bil zmožen dati dobrega sveta, a bil je pa gotovo toliko pameten, da ni pljuval v svojo skledo. — Kakor rečeno, kmetje na Gorenjskem so si sami veliko škodovali s svojo trmoglavostjo; to pa bi bili morali uvažati merodajni krogi, ki bi bili morali kmeta poučiti, prepričati ga in iz državnih koristi ščititi napram preobširnim zahtevam obrtne družbe. To se pa ni zgodilo in mesto da bi dotični krogi iskali pri kmetu zaupanja s tem, da bi ga ščitili, pitalo se ga je z nemškimi, njemu nerazumljivimi dopisi in s kaznimi.

Ni čuda, če so gorenjski kmetje ob takih razmerah obupali nad boljšo prihodnostjo ter govoré o — Ameriki. Prepričani smo, da bi se glede odveze še marsikaj dalo popraviti, če bi se našel požrtvovalen človek, ki bi pregledal vse odvezne listine in izvršitve. — Prihodnjič hočemo pisati o uravnavi paše, ki je najbolj važen predmet.

Razne reči.

— Vpliv kajnit na močvirnih travnikih. Na travniku neke ogrske grajščine so vsako leto pognojili polovico s kajnitom in Tomasovo žlindro, drugo polovico so pa pustili nepognjeno. Vspeh je bil naslednji:

	na nepognojeni polovici:	na pognojeni polovici:	torej na pognojeni več:
leta 1881.	118	168	50
„ 1882.	111	211	100
„ 1883.	77	214	137
„ 1884.	165	337	172
„ 1885.	157	324	167
„ 1886.	109	455	346
Skupaj	737	1709	972
Povprečno	123	285	162

Te številke veljajo za hektar. Ako povprečni pridelek zelene krme preračunimo v seno, dala je nepognojena polovica $30\frac{3}{4}$ q, pognojena pa $71\frac{1}{4}$ q ali $40\frac{1}{2}$ q več sena. Dalje je razvidno, da je bil pridelek na nepognojenem delu majhen in različen, na pognojenem je pa rasel od leta do leta.

— Gnoj raztresi precej po njivi ter ga podorji, kajti na kupu ležeč gnoj hitro izgubi razvijajoči se amonijak, ki je najvažnejša redilna snov za rastline. Razven tega se pa pod kupom v zemlji nabere veliko redilnih snovi; na tako močno pognojeno zemljo pa večina naših rastlin ne uspeva, žito poleže, kmet pa škodo trpi.

— Jagnjeta. Mnogi posestniki mislijo, da je bolje jagnjeta odgajati v hlevu, nego pa po pašnikih. To je popolnoma napačno. Živalce potrebujejo prostega gibanja, da se lepo razvijejo. Tudi krmljenje v hlevu preveč stane. Veliko

krme se pogubi in tudi v hlevu močnejše živalce odrivajo slabše. V hlevu tudi ni potrebnega čistega zraka. Kjer ni potrebnih pašnikov, naj se ovčarstvo opusti. Samo kupljene ovce se lahko pitajo na takem posestvu, pa njih meso vendar ni tako okusno, kakor meso ovac, ki hodijo na pašo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 175. Imam štiriletno, 160 cm visoko kobilu, ki je vedno kumerna. Kako naj jo krmim, da se bo zredila, ker jo upam prodati za vojno. (J. J. na H. Ogrsko.)

Odgovor: Ako kobilu zadostno krmite z običajno krmo, mora postati dobro rejena, če ni bolna. Ako pa je vzlic dobri krmi vendar le medla, je to znamenje bolezni, oziroma kake prirojene hibe. V tem slučaju ne preostane Vam drugega, nego obrniti se na živinozdravnika, ki naj kobilu preišče ter Vam potem da dober svet.

Vprašanje 176. Moja žrebica si je obdrgnila na paši z verigo zadnjo nogo in sprednjo na kolenu. Rana se je sedaj prisadila in noga je od kolena do kopita zatekla. Kako naj jo zdravim? (J. P. na D.)

Odgovor: Najprvo Vam kličemo v spomin stari, a vedno resnični pregovor: „Kdor ne uboga, ga tepe nadloga“. Kolikokrat se je uže govorilo in pisalo proti povezanju konj na paši, in vendar se to še vedno dogaja. Ne le, da se s tem popolnoma pokvari konjem hoja in se paši odvzame ravno tisto, kar je najvažnejše, namreč prilika, da se konji prosto pregibljejo, ampak konji se tudi lahko izdatno poškodujejo. Najprvo, kar bi imeli storiti, je, da rano skrbno osnažite in potem pridno pokladate nánjo mrzle obkladke. Pravega sveta Vam pa prav za prav sedaj ne moremo dati, ker ne vemo od kod je otekline, in ne bo Vam kazalo drugega, nego poklicati okrajnega živinozdravnika, ki je jako več svojemu poslu. Skoraj gotovo so kite otele in v tem slučaju more pomagati le hitra živinozdravniška pomoč, ako nočete, da konj ostane trajno neraben. Po našem mnenju se konj ni le ranil, ampak gotovo si je tudi pretegnil kite, kar je prav zelo nevarno.

Vprašanje 177. Imam njivo 20 mernih posetve, katero bi rad izpremenil v travnik. Svet je bolj mrzel, obrnjen od solca, z globoko ilovnato prhljo. Kakšno travo naj sejem, kedar, kako, kje jo dobim in koliko jo rabim? (B. K. v H. na Koroškem.)

Odgovor: Preobširno bi bilo odgovarjati na Vaše vprašanje, kar moremo tem manj storiti, ker smo o tej reči ponavljaje pisali v našem listu in bi morali tolikokrat omenjene stare reči v novi premlevati. Opozorjamo Vas na članke „Pridelovanje krme na njivah“ v lanskem letniku „Kmetovalec“, koje Vam radi pošljemo v ponatisu, če nam pošljete 10 kr. v pisemskih markah. Vsa potrebna semena dobite pri trdkih „Wischmizki & Clauser“ na Dunaji.

Vprašanje 178. Letošnji lepi pridelek krompirja sem spravil v klet v prav suhem vremenu. Od kod prihaja, da je uže čez teden dni stornela in zvodenela kar polovica krompirja. Krompir je bil sajen na dobro pognojeno njivo. Vrste je tiste, ki jo pri nas imenujemo „šiškar“. (L. A. v B.)

Odgovor: Vaš krompir gnije, ker ga je napadla posebna gliva, katero učenjaki imenujejo „peronospora infestans“. Gliva napade uže zelišče, vled česar steblovje prezgodaj porumeni in se posuši, kar zadržuje zorenje gomoljev v zemlji. Pozneje preide gliva tudi na gomole, vled česar gnijo uže v zemlji in pozneje tudi v shrambi. Če krompir slabo dozori, je tudi bolj občutljiv in zato še bolj gnije. Če rabite tak krompir leto za letom za seme, postaja od leta do leta bolj občutljiv in gnilobi podvržen. Proti krompirjevi belezni, koji je vsaka vrsta manj ali bolj podvržena, je do sedaj znano

sredstvo le škropljenje zelišča z raztopino modre galice, o čemer smo pisali uže večkrat v „Kmetovalec“. Najboljše sredstvo, da si zagotovite dober in zdrav pridelek, je pa saditev takih vrst krompirjevih, ki niso še podvržene zelo ali skoraj nič krompirjevi bolezni. Stare vrste krompirja sploh niso nič vredne, ker se slabšajo od leta do leta, in je gotovo, da bodo vrste, ki so danes izvrstne, čez nekaj let ravno tako malo vredne. Priporočamo Vam, krompir pridno prebirati ter zdravega prav kmalu porabiti, a za seme si priskrbeti novega, na pr. onejdonca, ki je zelo rodovit in ni skoraj nič podvržen gnilobi. Tržiški okraj je, žal, zelo zaostal v kmetijskem oziru, kar mi najbolj vidimo, kajti od povsod prihajajo vprašanja po boljših semenih, a iz Vaših krajev nikdar. Le skusite enkrat z novim krompirjem in čudili se boste uspehu. Končno pa še dostavimo, da se krompirjeva gniloba močno pospešuje s svežim gnojem. Krompir prav za prav ne sme priti nikdar na svež gnoj, ampak na njivo, ki ima v sebi veliko stare gnojilne moči. To se da doseči z umnim kolobarjenjem, ali če že drugače ni mogoče, če se gnoj za bodoče krompirišče podojše uže jeseni.

Vprašanje 179. Pri nas zahtevajo dacarji davek od vsega kuhanega žganja, dasi so nam rekli pri županstvu, da je nekaj žganja, ki se rabi za dom, daca prostega. (J. M. v K.)

Odgovor: Županstvo ima na vsak način prav, ker je množina žganja, katero si more gospodar skuhati iz svojega pridelka za svojo porabo, določena postavno. Treba je pa to pravočasno zglasiti, kar ste pa Vi menda zamudili.

Vprašanje 180. Nekaj tukajšnjih občanov misli si preiskrbeti koze velikega plemena, ki dobro molzejo, tako zvane „tratnice“, ki so širokozobe. Kje je dobiti tako pleme? (L. H. na S.)

Odgovor: To kozje pleme nam ni znano, zato prosimo č. čitatelje, če je komu znano, da nas o tem obvesti in pove, kje se dobi.

Vprašanje 181. Kako naj pripravim nov hrastov sod, da ne bo dobilo vino okusa po njem? (G. L. v T.)

Odgovor: Hrastov les ima veliko čreslovine v sebi in po tej dobi tudi vino neprijeten okus; vrhu tega se pa tudi vinu barva izpremeni; tako postane na pr. belo vino precej temno ali rujavo. Ako hočemo nov sod pripraviti za vino, naliti moramo vanj najprej vrele vode, in prav storimo, če pridenemo kropu nekoliko žveplene kisline (hudičevega olja). Z vrelo vodo izperi sod 4- do 5krat, potem se pa napolni s čisto vodo, katera se čez noč v njem pusti. Drugo jutro se stara voda izlije in sod z nova napolni s čisto vodo, in to se ponavlja toliko časa, dokler ne ostane voda v sodu popolnoma čista in brez vsakega okusa. Naposled se sod zakuha še z moštom, če ga imamo, če ne, pa s kalnim vinom. Kdor bode tako ravnal z novimi sodi, ni se mu bati, da bi se mu vino pokvarilo v njih.

Vprašanje 182. Imam stalen studenec, ki je oddaljen 72 m od hiše in leži 16 m niže kakor hiša. K temu studencu je po zimi jako težko hoditi in tudi živino je težavno napajati, ker pot do njega zaledeni in se narede tudi veliki zameti, ker smo v hribih. Kako bi se dal ta niže ležeči studenec napeljati v hišo? (R. Kl. v Solčavi.)

Odgovor: Na vsak način se da ta voda dvigniti in napeljati v hišo. Načinov v to svrhu bi bilo več, a so zavisni od razmer. Porabiti se more navadna sesalka in v zvezi s tlakovno sesalko. Dvigati se pa more voda tudi s strojem, ki ob svoji moči vzdiguje vodo, t. j. s tako zvanim vodnim ovnom (hydraulischer Widder). Priporočamo Vam obrniti se na trdko Anton Kunz v Mährisch-Weiskirchen, ki Vam rada svetuje, kako to najbolj naredite. Ta trdka ima tudi vse stroje te vrste na prodaj. Sporočite pa ob enem natanjko vse

daljave, potem majhen priprost načrt svojega sveta in pa koliko vode dá studenec v eni minuti.

Vprašanje 183. Z ozirom na zakon o mitnini, ki ste ga objavili v „Kmetovalci“, vprašam Vas, ali je veljaven tudi pri nas na Štajarskem, kajti tu pri nas nočejo mitničarji nič vedeti o tem, da je na pr. vožnja z žitom v mlin in z moko nazaj mitnine prosta. Kaj naj storimo, da pridemo do pravice, oziroma kam naj se pritožimo? (F. J. v J.)

Odgovor: Dotični zakon velja za vse državne mitnice v celi Avstriji, torej tudi za štajerske državne mitnice. Pritožite se na deželno finančno ravateljstvo v Gradci, in tam bodo reč uredili.

Gospodarske novice.

* **Umrli udje.** Od kar je izšla zadnja številka „Kmetovalca“, izgubila je družba dva odlična stara uda. Dne 16. oktobra je umrl gospod **Rudolf baron Abfalttror pl. Abfalttrern**, posestnik grajščin Krupa in Grmače ter družbeni član od l. 1855. Pokojnik je bil jako unet in napreden kmetovalec; zlasti v vinarstvu je dal najboljši izgled. Dne 27. t. m. je pa umrl gospod **Blaž Artelj**, župnik v Kranjski Gori ter naš dvajset let družben član. Naj počivata v miru odlična pokojnika!

* **Opozorjamo** na vabila med uradnimi vestmi, ki se tičejo občnega zbora ribarskega odseka, zagorske, krške in mokronoške podružnice.

* **Premovanje goved** po Kranjskem se je vršilo meseca oktobra s sledečimi uspehi:

V Kostanjevici dne 12. oktobra. Pripeljali so 98 goved ter so dobili premije, oziroma mesto premij priznanske diplome, gospodarji v naslednjem redu: a) Za bike: Anton Stravs iz Kostanjevice, Ivan Globočnik iz Dobrave, grof Anton Barbo iz Rakovnika, baron Ljudevit Berg iz Mokronoga in Josip Kuntarič iz Nakla. b) Za krave: Ivan Hudnik iz Zaboršta, Matija Metelko iz Prekop, Karolina Jereb iz Kostanjevice in Josip Pavšič iz Orešja. c) Za telice: Ignacij Križman iz Malenc, Josip Jeriček iz Mokronoga, Martin Hrovatič iz Krške Vasi, Ivan Stojin iz Ostroga in Franc Hodnik iz Kostanjevice. — Častne diplome za najlepše skupine, oziroma za zasluge v umni živinoreji so bile priznane: Antonu grofu Barbu v Rakovniku, Ljudevitu baronu Bergu v Mokronogu, Srečku pl. Lenku na Raki in Ivanu Globočniku na Dobravi.

V Dobropolji 14. oktobra. Pripeljali so 40 goved ter so dobili premije gospodarji v naslednjem redu: a) Za bike: Josip Šteh iz Male Vasi, Anton Žnidaršič iz Zdenke Vasi, Bernard Kovačič iz Sodražice in Anton Babič iz Bruhanje Vasi. b) Za krave: Ivan Drobnič iz Vidma, Anton Grm iz Zagorice, Ivan Prusnik iz Turjaka, Franjo Berdavs iz Vidma in Franjo Adamič iz Brankovega. c) Za telice: Franjo Jaklič iz Andol, Marija Mesojevec iz Bruhanje Vasi, Valentin Sežun iz Dobropolja, Matija Kastelic iz Zdenke Vasi in Ivan Zrnec iz Zdenke Vasi.

V Starem Trgu pri Loži 16. oktobra. Pripeljali so 36 goved ter so dobili premije gospodarji v naslednjem redu: a) Za bike: Ivan Kočever iz Babnega Polja, Mihael Kočever iz Spodnjega Loža, Valentin Kotnik iz Lipsenja in Ivan Uhlé iz Markoveca. b) Za krave: Ivan Hace iz Podcerkve, Andrej Sterle iz Igavasi, Franjo Žagar iz Markoveca in Frančiška Truden iz Starega Trga. c) Za telice: Ljudevit Ševar iz Nove Vasi, Matevž Urbas iz Sevrš, Josip Mekinda iz Lipsenja, Ivan Palčič iz Markoveca, Ivan Kandare iz Dan in Tomaž Mlekuž iz Starega Trga.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Vabilo

na občni zbor podružnice c. kr. kmetijske družbe mokronoške, ki bode v četrtek, 9. novembra t. l. popoldne točno ob 3. uri v Mirni pri gospodu Koračinu.

VSPORED:

- 1.) Poročilo o družbenem glavnem zboru.
- 2.) Poročilo o podporah.
- 3.) Volitev novega odbornika.
- 4.) Ureditev naročil na galico za l. 1894.
- 5.) Uplačevanje udnine za l. 1894.
- 6.) Predlogi posameznih udov.

Anton grof Barbo s. r., načelnik.

Vabilo

k rednemu občenemu zboru samostalnega ribarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske,

ki bode v petek, 17. novembra t. l., popoldne ob 5. uri v prostorih kmetijske družbe v Ljubljani v Salendrovih ulicah, in sicer po programu, ki ga predpisujejo odsekova pravila.

V Ljubljani, 31. oktobra 1893.

Ivan Franke s. r., načelnik.

Vabilo

k občenemu zboru kmetijske podružnice v Krškem, kateri bode v četrtek, dne 22. novembra t. l. ob 2. uri popoldne v „bralnem društvu“ (gostilna g. Gregoriča).

Dnevni red:

- 1.) Nagovor predsednikov.
- 2.) Poročilo tajnikov.
- 3.) Račun blagajnikov.
- 4.) Razgovor o bodočem oskrbovanju društvenih vinogradov.
- 5.) Razgovor o nadzorstvu novih vinogradov, podpiranih iz podpore kranjske hranilnice, in o njih preskrbovanju s trtami.
- 6.) Volitev novega odbora.
- 7.) Nasveti.

V Krškem, 23. oktobra 1893.

Ivan Knavs s. r., predsednik.

Vabilo

k občenemu zboru kmetijske podružnice v Zagorji poleg Save, ki bo dne 26. novembra t. l. popoldne ob 3. uri pri posestniku Antonu Eibensteinerji na Lokah z običajnim vsposredom.

Zagorje, 2. novembra 1892.

Jakob Gross s. r., načelnik.

Listnica uredništva.

Citatelje, ki se zanimajo za stiskalnico, s katero se more zelje stiskati mesto s kamenjem, obrnejo naj se na Jos. Božiča, posestnika v Vanci Vesi na Koroškem, katero radovoljno poda vsa razjasnila.

F. L. v Lj. Stiskalnico za zelje, kateri rabijo na Vačah in ki ste nam jo poslali narisano, poznamo, a odobriti jo ne moremo. Na tak ali podoben način se zelje pač da stiskati, zlasti kadar se polni kad z zeljem, a napaka stiskalnice obstoji v tem, da pritisk ni trajen. Kadar namreč zelje upade, pa pritisk neha; zato je v tem slučaju kamenje še vedno boljše, ker s svojo težo trajno pritiska na zelje. Odobriti bi torej mogli le tako stiskalnico, ki nevisno od upadanja zelja trajno pritiska na zelje.

J. Z. v V. Mlini za napravo olja iz makovega in bučinega semena nam niso znani, pač pa Vam jih bo mogel pojasniti I. Heller na Dunaji.

I. H. v St. J. Glede naprave travnika opozorimo Vas na vprašanje 177. v današnji številki.